

Tampereen Suojeluskunta- ja Lottamuseo

"Ilman suojeluskuntia ja Lotta Svärdiä ei olisi syntynyt itsenäistä ja vapaata Suomen valtakuntaa"

Tampereen Suojeluskunta- ja Lottamuseo 10 vuotta

Tampereen Suojeluskunta- ja Lottamuseo juhli 8. marraskuuta 2014 kymmenvuotista toimintaansa järjestämällä juhlaseminaarin Sampolassa.

Pirkanmaan suojeluskuntien ja Lotta Svärdin sekä näiden nuorisotoiminnan historiaa ja perinteitä vaalivalla museolla on toimintatilat Väinölänkadulla Reserviläistoimiston alakerrassa. Siellä olevan perusnäyttelyn lisäksi museo järjestää kiertäviä erikoisnäyttelyjä. Niillä museo tulee ihmisten luokse ja tavoittaa tuhansia ja taas tuhansia katsojia. *Pirkkahämäläisten Talvisota* -näyttely ja *Lotta Svärd 90* -näyttely jatkavat kiertoaan oppilaitoksissa, kirjastoissa ja muissa yleisöpaikoissa. Tampereen Suojeluskunta- ja Lottamuseota ylläpidetään vapaaehtoisvoimin ja lähinnä satunnaisten avustusten turvin

Kymmenvuotisseminaarin alustajina toimivat Suojeluskuntien ja Lotta Svärdin Perinteiden Liiton puheenjohtaja **Markus Anaja**, Pirkanmaan Lottaperinne ry:n puheenjohtaja **Inkeri Haarla-Kettunen** ja Tampereen Suojeluskunta- ja Lottamuseoyhdistyksen puheenjohtaja **Markku Rauhalahdi**. Tervetulosanat esitti museoyhdistyksen varapuheenjohtaja **Veikko Parkkinen**.

Arvokasta perinnettä on syytä vaalia

Markus Anaja käsitteli esitelmässään suojeluskunta- ja lottatoiminnan historiaa ja toiminnan luonnetta. Vuonna 1917 ja jo vähän aiemminkin yhteiskunnallisia rauhattomuuksia ja väkivaltaisuuksia rauhoittamaan perustettiin vapaaehtoisia suojelujoukkoja ja palokuntia, mutta suojeluskuntia alettiin varsinaisesti perustaa syksyllä 1917. Alkuvuodesta 1918 suojeluskuntia oli noin 400 ja niissä 38 000 miestä. Tammikuussa 1918 suojeluskunnat nimettiin hallituksen joukoiksi. Suojeluskuntajärjestö perustettiin asetuksella elokuussa 1918.

Suojeluskuntajärjestön toiminta käsitti myös paljon muuta kuin sotilaskoulutusta; se oli myös Suomen suurin urheilujärjestö. Hiihto, juoksu, suunnistus, ammunta ja voimistelu olivat keskeisiä, samoin Lauri ”Tahko” Pihkalan kehittämä pesäpallo. Suojeluskunnat ja lottayhdistykset olivat myös merkittäviä kulttuuriyhteisöjä sekä yhteiskunnallisia vaikuttajia.

Vuonna 1941 suojeluskuntia oli 674 ja niissä oli jäseniä yli 120 000. Lotta Svärd -paikallisosastoja oli vuonna 1943 729 ja kyläosastoja 2021, jäseniä oli yli 140.000.

Jo Vapaussodassa oli naisia mukana huoltotehtävissä. Vuonna 1919 muodostettiin ensimmäiset paikalliset Lotta Svärd -yhdistykset, osana paikallisia suojeluskuntia. Valtakunnallinen Lotta Svärd -yhdistys perustettiin 1921 ja kaikki yhdistykset liitettiin sen alaisuuteen. Lotta Svärd oli Suojeluskuntain ylipäällikön alainen, mutta käytännössä itsenäinen yhdistys.

Lotta Svärd toi naisille uusia mahdollisuuksia. Se tarjosi naisille itsenäistä toimintaa kodin ulkopuolella, edisti naisten liikuntaa ja urheilua sekä antoi muonituksen, vaatetuksen, toimistotöiden, ensiavun, viestityksen ym. koulutusta samoin johtamiskoulutusta ja -kokemusta. Varsinkin maaseudulla suojeluskunta ja Lotta Svärd olivat usein seudun tehokkaimpia toimijoita.

Miten taata perinnetyön jatkuvuus?

– Kun jossain porukassa tai asiassa mukana olleet haluavat pitää yhteyttä ja muistella menneitä, perustetaan perinneyhdistys. Toiminta on lähinnä perustajia itseään varten. Kun porukka vanhenee, rivit harvenevat. Huomataan, että pitää saada nuorempia mukaan, mutta miksi he eivät tule? Jos toiminta on edelleen suunnattu lähinnä perustajasukupolvelle, uusia jäseniä on vaikea saada. Tällöin toiminta näivettyy ja saattaa päättyä. Näin uhkaa käydä myös maanpuolustusperinteen piirissä toimiville yhteisöille, pohti Anaja.

Jatkuvuuden mahdollisuuksia:

- Toimitaan tässä ajassa ja tämän ajan pelisäännöillä
- Suunnataan perinnetyö nuoremmille ja tuleville sukupolville
- Lisätään näkyvyyttä: verkkosivut, sosiaalinen media jne.
- Tehdään yhteistyötä muiden samanhenkisten yhdistysten kanssa eli verkostoidutaan.

Markus Anajan johtaman Suojeluskuntien ja Lotta Svärdin Perinteiden Liiton perinnetyön keskeinen tavoite on luotettavan ja uskottavan tiedon siirtäminen eteenpäin. Liitto välittää tietoa arvomaailmasta, tapahtumista ja materiaalisesta ympäristöstä. Tiedonsiirron välineitä ovat verkkosivut ja muut sähköiset viestimet, kirjat, perinnehuoneet, esitelmät, muisto- ja juhlatilaisuudet.

Lotta Svärd – aikansa suurin vapaaehtoisjärjestö

Inkeri Haarla-Kettunen kertoi Lotta Svärdin toiminnasta ja lottatyön perinteiden vaalimisesta. Jo vuoden 1918 sodassa valkoisen armeijan huoltoon osallistui naisia. Suojeluskuntien yhteyteen perustettiin niin kutsuttuja ompeluseuroja. Helsingin Lotta Svärd -osasto nro 1 perustettiin 29.3.1919, tehtävänään suojeluskunnan tukeminen. Osasto oli sotilaallinen, kurinalainen ja tehokas. Pohjois-Hämeen ensimmäisenä muodostettiin Längelmäen Suojeluskunnan Näisjärjestö vuonna 1919. Pohjois-Hämeen Lotta Svärd -piiri perustettiin 26.2.1921.

Valtakunnallisen Lotta Svärd -yhdistyksen säännöt hyväksyttiin 23.3.1921. Ne olivat voimassa vielä Talvisodan päivinä. Vuonna 1929 Lotta Svärdissä oli 50 000 jäsentä, Tampereella yli 800. Sotien alla jäseniä oli 85 000, piirejä 22, satoja paikallisosastoja. Valtioneuvosto päätti lakkauttaa Lotta Svärd ry:n yhdistyksineen 23.11.1944. Siinä vaiheessa alayhdistyksiä oli 748 ja rekisteröimättömiä osastoja 39, näissä jäsenenä yhteensä 240 000 lottaa ja pikkulottaa.

Lottatoiminnan "kunnia palautettiin" 1990-luvun alussa. Finlandia-talossa järjestettiin 13.9.1991 Lotta Svärd-järjestön perustamisen 70-vuotismuistojuhla. Seuraavana vuonna perustettiin Lottaperinneyhdistys ja siitä vuonna 1993 Suomen Lottaperinneliitto.

Pirkanmaan Lottaperinne ry perustettiin 17.9.2009. Sen jäsenmäärä oli perustamisvuoden lopussa 55 ja nyt noin 270. Yhdistyksen tarkoituksena on ylläpitää Lotta Svärd -järjestön ihanteita, säilyttää lottien muisto ja henkinen perintö sekä lujittaa maanpuolustustahtoa ja levittää maanpuolustustietoutta. Toimintamuotoja ovat jäsentilaisuudet, lottamuistojen tallentaminen, lottien kuntoutus- ja virkistystoiminta, ystävätoiminta ja yhteistyö eri maanpuolustusjärjestöjen kanssa.

Suojeluskunta jokaisessa Pirkanmaan pitäjässä

Markku Rauhalampi käsitteli Pirkanmaan suojeluskuntien toimintaa. Tampereen Suojelukunnan perustava kokous pidettiin 29. lokakuuta 1917. Sitä ennen oli maakunnassa perustettu suojeluskunta mm. syyskuussa Ikaalisissa ja Hämeenkyrössä sekä lokakuussa Aitolahdessa, Lempäälässä, Längelmäellä ja Kangasalla. Alkuvuodesta 1918 oli suojeluskunta perustettu jo kaikkiin Pohjois-Hämeen pitäjiin.

Aktiivisena asiamiehenä Pohjois-Hämeessä toimi Aitolahdesta kotoisin oleva insinööri **Lauri Keso**, tärkeänä taustatukenaan maisteri **Lauri "Tahko" Pihkala**. Hän piti ensimmäisen "herätyskokouksen" 4. lokakuuta 1917 Aitolahdella, ja lokakuun kuluessa oli viestikapula viety jo kaikkiin Pohjois-Hämeen pitäjiin. Lauri Keso pyrki saamaan näihin kokouksiinsa kaikki ja mahdollisimman julkisest, tavoitteena saada myös työväestö mukaan. Näin yritettiin kautta maakunnan, mutta alkukokousten jälkeen yhteistyö ei lähtenyt liikkeelle. – Tilanne kärjistyi. Punaiset tekivät kapinan. Kun Mannerheim alkoi suojeluskuntalaisten kanssa häätää venäläistä sotaväkeä pois maasta, alkoi Vapaussota ja siitä myös sisällissota. Pirkan Perintö -kirjan mukaan pohjoishämäläisiä suojeluskuntalaisia taisteli Vapaussodassa yhteensä 2 372 miestä.

Pohjois-Hämeen suojeluskuntapiirissä oli aluksi 31 suojeluskuntaa, mutta alue laajeni sittemmin käsittämään 35 suojeluskuntaa. Jäseniä näissä oli yhteensä vuonna 1932 noin 3 700, vuonna 1936 noin 5 100 ja vuonna 1937 noin 5 500 miestä. Jo 1920-luvulla alettiin järjestää leiripäiviä, ensimmäinen Ikaalisten Vatulassa 1923. Vuosina 1927–1935 leiripäivät pidettiin Pälkäneellä ja vuodesta 1936 alkaen Kangasalan Vääkssä. Kouluttajat saivat lisäkoulutusta Tuusulan päällystökoululla.

Pohjois-Häme oli maan ykkönen

Puolustusvoimissa tuli vuonna 1932 voimaan aluejärjestelmä. Suojeluskunnat saivat siinä tehtäväksi muodostaa rungon sodanaikaisen kenttäarmeijalle. Nyt kukin suojeluskuntalainen tiesi aselajinsa ja tehtävänsä, mihin kouluttautua. Se varmasti motivoi.

Pohjois-Hämeessä koulutuksen ja toiminnan kehittymiseen vaikutti merkittävästi everstiluutnantti **Aaro Pajarin** tulo vuonna 1932 suojeluskuntapiirin päälliköksi. Hänen toimiaikanaan piirin suojeluskuntien vuotuinen harrastus/harjoitustuntimäärä miestä kohden nousi noin 73:sta runsaasti yli sataan, kun valtakunnan taso kehittyi vajaasta 50:stä vähän yli 70:een. Pohjois-Häme oli ykkönen. Noin sata tuntia miestä kohden merkitsi kahden viikon vapaaehtoista asevelvollisuutta!

Leiripäivien lisäksi järjestettiin suuria sotaharjoituksia. Esimerkiksi talvisotaharjoitukseen Lempäälän Kuljussa maaliskuussa 1936 osallistui päällystää, alipäällystää ja miehistää lähes 1 500 miestä, lisäksi monia kymmeniä lottia. Väsymättömällä tarmolla johtamansa suojeluskuntakoulutuksen tuloksena Aaro Pajarilla oli valiomiehistö komentamiensa Talvisodan rintaman JR 16:n ja Jatkosodan 8.Divisioonan päällystön, alipäällystön ja miehistön rungoksi.

Hyvällä päälliköllä oli myös tarmokkaita ja osaavia alaisia. Erityisesti on syytä mainita **Frans Mänty**, **Jussi Kirjavainen** ja **Jussi Leimu**. Sotilasohjaajina Mänty ja Kirjavainen kehittivät nimenomaan suojeluskuntien urheilua ja poikatoimintaa sekä Leimu asehuoltoa ja ampumatoimintaa.

Suojeluskuntien valistustoiminta oli lähinnä aatteellista kasvatusta, tiedotustoimintaa, muistotilaisuuksia ja juhlia. Esimerkiksi vuonna 1938 järjestettiin Pohjois-Hämeen sk-piirin alueella 330 juhlaa ja pidettiin 572 puhetta/esitelmää; tapahtumissa oli yleisöä yli 70 000. Suojeluskuntapiiri julkaisi vuodesta 1923 alkaen Pirkan Vartio -kuukausijulkaisua. Lähes jokaisessa suojeluskunnassa oli soittokunta, muutamissa myös kuoro. Suojeluskuntien kenttäpapat järjestivät hengellistä toimintaa. Esimerkiksi vuonna 1938 hengellisiin tapahtumiin osallistui yli 36 000 henkeä.

Pohjois-Hämeen suojeluskunnissa oli vuonna 1939 lähes 6 000 miestä. Valtaosa heistä taisteli sodissamme, jossa heidän taitonsa ja kuntosensa testattiin. Kotirintaman suojeluskuntalaiset tekivät velvollisuutensa ennen muuta. väestönsuojelussa, vartioinnissa ja evakuoinnissa.

Nuoria kasvatettiin suojeluskuntalaisiksi

Jo 1920-luvun lopulla alettiin suojeluskunnissa poikatyö. Pohjois-Hämeessä aloitteen poikatyöstä teki Frans Mänty, ja aloite johti Suojeluskuntain yliesikunnan kautta poikatyön käynnistämiseen kautta maan. Myöhemmin perustettiin suojeluskuntiin poikaosastoja. Joului- ja pääsiäislomilla järjestettiin 1-2 -päiväisiä poikapäiviä ja kesäisin 3-5 -päiväisiä poikaleirejä, aiheina urheilu, voimistelu, pienoiskivääriammunta, maasto-oppi, suunnistus, isänmaan historia ja arkielämän taidot.

Syksyllä 1941 muodostettiin Sotilaspoikajärjestö. Siihen kuului vuonna 1943 noin 72 200 sotilaspoikaa, Pirkka-Hämeen sotilaspoikapiirissä noin 1 800. Sotien aikana sotilaspojat toimivat asepalveluksessa vapaaehtoisina, väestönsuojelussa, läheteinä ja vartiossa, Jatkosodan lopulla myös ilmavalvonnassa ja ilmatorjunnassa. Sotilaspoikien perinteen keskeinen vaali ja Pirkkanmaalla on Pirkka-Hämeen Sotilaspoikien Perinnekilta yhteistyössä Tampereen Suojeluskunta- ja Lottamuseon kanssa. Killalla on jäseniä noin 270, puoliksi sotilaspoikia ja puoliksi nuorempia perinteen harrastajia.